राष्ट्रियशिक्षानीतिः

2020

क्रियान्वयनम्

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

नवदेहली

संसदः अधिनियमेन स्थापितः

शिक्षामन्त्रालयभारतसर्वकाराधीनः

आमुखम्

"योऽनूचान: स नो महान्" इति ध्येयवाक्यं स्मारंस्मारम् अयं विश्वविद्यालय: संस्कृतेन संस्कृतस्य संस्कृताय जगद्धिताय च अध्ययनानुसन्धानादि कर्तुं कारयितुं च सर्वथा प्रवृत्त: इति दृढो मे प्रत्यय:। अयं हि विश्वविद्यालय: संस्कृतस्य संरक्षणाय सम्पोषणाय संवर्धनाय प्रचाराय प्रसाराय कटिबद्ध: सन् तत्सम्बद्धशास्त्राणां नैकेषां विषयाणामपि अध्ययनानुसन्धानादि-प्रचारप्रसारद्वारा अतिजवेन व्रजन् दृश्यते। ज्ञानविज्ञानप्रौद्योगिक्या सह वेदवेदाङ्गादिभि: सार्धमन्यानि शास्त्राणि भारतीयदर्शनानि च सम्पूर्णे जगति विलसन्तु तत्प्रभावाच्च सर्वतोमुखिप्रतिभासम्पन्न-भारतीयज्ञानपरम्परासमृद्ध-आधुनिकज्ञानविज्ञान-प्रौद्योगिकिदक्ष-बहुभाषाविद्-सच्चिन्तनशील-नैतिकमूल्ययुक्त-गतिशील-राष्ट्रभक्त-नागरिकस्य निर्माणं भवतु इति ध्येयेन सह केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय: नवदेहलीस्थ: भारतसर्वकारस्य माननीयप्रधानमन्त्रिण: श्रीनरेन्द्रमोदीमहोदयस्य नेतृत्वे माननीयशिक्षामन्त्रिण: कुलाधिपतेश्च श्रीधर्मेन्द्रप्रधानमहोदयस्य मार्गदर्शने च अहर्निशं प्रगतिपथम् अधिरोहति।

संस्कृतशिक्षायां युगानुकूलता समायोजनीया। शिक्षा तावत् यथा ज्ञानदायिनी संस्काराधायिका तथा भुक्तिकरी अपि भवेत्। अद्यतनानां जीविकामार्गाणां वृत्तिपराणां तत्र समावेश: सुतरामपेक्षित:। संस्कृतमूलानां भारतविद्याशास्त्रानां जीवनोपयोगिनां सन्तुलन- संयोजनेन संस्कृतशिक्षा लोकोपकारिणी लोकमान्या अत एव सर्वजनोपादेया भवति। एतस्यां दिशि राष्ट्रियशिक्षानीते: अनुष्ठानं नितराम् उपकरोति। तदर्थमयं प्रथम: पदनिक्षेप:।

ध्येयस्य लक्ष्यस्य च परिपूर्त्यर्थं भारतसर्वकारस्य राष्ट्रियशिक्षानीते: (2020) अनुपालनं कुर्वन् विश्वविद्यालयोऽयं शैक्षिकसत्र 2022-23 त: मुख्यरूपेण अधोलिखित-कार्ययोजनाया: अनुष्ठानं चिकीर्षति-

- चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठापाठ्यक्रम: (चतुर्थवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम्)
- एकवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठापाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते)
- पञ्चवर्षीयसंसृष्टस्नातकस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम:
- द्विवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: द्वितीयवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम् त्रिवर्षीयस्नातक- पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते
- एकैकस्य वर्षस्य अध्ययनानन्तरं प्रमाणपत्रप्रदानविधि:
- बहुविकल्पकप्रवेशनिर्गमविधि: (Multiple entry and exit option)
- इच्छाधारित-विषयग्रहणविकल्पविधि: (CBCS)
- मूलविषयेण सह यथेष्टविषयग्रहणविकल्पविधि:
- अन्त:सम्बद्धविषयग्रहणविधि: (Interdisciplinary)
- बहुविषयग्रहणस्वातन्त्र्यविधि: (Multidisciplinary)
- क्रेडिटसंरक्षणपरिवर्तनविधि: (ABC)
- दक्षतासंवर्धनपाठ्यांशा: (Ability enhancement)
- कौशलसंवर्धनोपाया: (Skill enhancement)

*	नैतिकमूल्याधारितपाठ्यांशा: (Value based)

*	शास्त्रेतरगतिविधय: (ECA)

*	पारदर्शिपरीक्षाप्रत्यायनमूल्याङ्कनविधि:

"सर्वे भवन्तु सुखिन: सर्वे सन्तु निरामया: सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दु:खभाग् भवेत् इति मन्त्रं स्वीकृत्य उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मी: दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति" इति सिद्धान्तमनुपालयन्त: विश्वविद्यालयस्य आचार्या:, अधिकारिण:, कर्मचारिण:, गवेषका: अन्तेवासिनश्च स्वातन्त्र्यमनुभवन्त: सुखेन स्वस्वकर्मणि निरता: भवेयु:। प्राचीनकाले यथा भारतवर्षं विश्वगुरु: आसीत् तथैव अद्यापि भारतीयज्ञानपरम्पराया: आधुनिकप्रौद्योगिकि-माध्यमेन प्रचारं-प्रसारं च कृत्वा भारतवर्षं विश्वगुरु: भवेत्।

शुभावसरेऽस्मिन् राष्ट्रियशिक्षानीतिकार्यगणस्य अध्यक्षस्य आचार्यसर्वनारायणझावर्यस्य इतरेषां च सदस्यानाम् अभिनन्दनानि।

वैशाखशुक्लाष्टमी सोमवासर: संवत् 2079

प्रो. श्रीनिवासवरखेडी
कुलपति:
केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालय:, नवदेहली

परिचयः

संसदः अधिनियमेन स्थापितस्य केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य (प्राक्तन- राष्ट्रियसंस्कृत-संस्थानस्य) नवदेहली-उत्तरप्रदेश-उत्तराखण्ड-हिमाचल-जम्मू-मध्यप्रदेश-राजस्थान-महाराष्ट्र-कर्नाटक-केरल-उत्कल-त्रिपुरा-राज्येषु एकैकः परिसरः उत्तरप्रदेशे च एकम् अनुसन्धानसंस्थानमपि विलसति। अथ च बिहार - झारखण्ड - उत्तरप्रदेश - उत्तराखण्ड - हरियाणा - महाराष्ट्र - तमिलनाडु - केरल - आन्ध्रप्रदेश - राजस्थान - हिमाचलप्रदेश - पश्चिमबङ्गाल - मणिपुर - राज्येषु द्वाविंशति-आदर्शसंस्कृतमहाविद्यालयाः, चत्वारि शोधसंस्थानानि अष्टषष्टिः सम्बद्ध - संस्कृतमहाविद्यालयाश्च सन्ति।

विश्वविद्यालये (i) व्याकरणम् (ii) फलित-ज्योतिषम् (iii) सिद्धान्त-ज्योतिषम् (iv) साहित्यम् (v) धर्मशास्त्रम् (vi) पुराणेतिहासः (vii)वेदभाष्यम् (viii) वेदकर्मकाण्ड-पौरोहित्यम् (ix) न्यायः (x) (xi) सर्वदर्शनम् (xii) अद्वैत-वेदान्तः (xiii) सांख्य-योगदर्शनम् (xiv) जैनदर्शनम् (xv) बौद्धदर्शनम् (xvi) मीमांसा (XVII) रामानुजवेदान्तः (XVIII) रामानन्दवेदान्तः (XIX) माध्ववेदान्तः (XX) पाली च इति शास्त्रीयविषयेषु अध्ययनानुसन्धानं भवति | छात्राणां सौकर्यार्थं हिन्दी-साहित्यम्, अंग्रेजी-साहित्यम्, ओडिया-साहित्यम्, डोगरी-साहित्यम्, मैथिली-साहित्यम्, कन्नड-साहित्यम्, तमिलसाहित्यम् मलयालम-साहित्यम्, बाङ्ग्ला-साहित्यम्, मराठी-साहित्यम्, नेपाली-साहित्यम्, मणिपुरी-साहित्यम्, इतिहासः, अर्थशास्त्रम्,समाजशास्त्रम्,राजनीति-विज्ञानम्, संगणक-विज्ञानम् (कम्प्यूटर साइन्स),पर्यावरणम् इति आधुनिकविषयाश्चापि पाठ्यन्ते।

ध्येयम्

स्थापनाकालादेव केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः (प्राक्तनं राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्) वेद-शास्त्र-पुराण-इतिहास-धर्मागम-दर्शन-साहित्य-कला-प्राचीनज्ञानपरम्पराप्रभृतीनां तत्सम्बद्धानां अन्येषां च केषाञ्चन विषयाणाम् अध्ययनानुसन्धानं संरक्षणं सम्पोषणं संवर्धनं च विधातुं प्रवृत्तः वरीवर्ति। अनेन सह संस्कृतपालिप्राकृतभाषासु निबद्ध-बौद्धजैनसाहित्य-दर्शनादीनां संरक्षणे संवर्धने सम्पोषणे प्रचारे-प्रसारे चापि निरतो विद्यते। साम्प्रतिके विज्ञानप्रौद्योगिकियुगे संस्कृत-पालि-प्राकृत-भाषासु निबद्धानि शास्त्राणि, ज्ञानविज्ञानानि, साहित्यकलादीनि, तद्विषयकानुसंधानानि च प्रौद्योगिकिवाहनम् अधिष्ठाय द्रुतगत्या निखिले जगति प्रसरन्तु इति केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयोऽयं दिदृक्षति।

तद्दिशि प्रयतमानोऽयं विश्वविद्यालयः बहुशास्त्रीय-उच्चशिक्षासंस्थानरूपेण विश्वे ख्यातिं सम्पादयितुमीहते।

लक्ष्यम्

भारतराष्ट्रस्य अद्वितीयप्रधानमन्त्रिण: माननीयश्रीनरेन्द्रमोदीमहोदयस्य कुशलनेतृत्वे शिक्षामन्त्रिण: कुलाधिपतेश्च माननीयश्रीधर्मेन्द्रप्रधानमहोदयस्य मार्गदर्शने पौरस्त्य-पाश्चात्योभयविधदर्शनशास्त्रनिष्णातस्य विविधविद्याविशारदस्य कुशलप्रशासकस्य कुलपते: प्रो. श्रीनिवासवरखेडीमहोदयस्य कर्तृत्वे भारतसर्वकारस्य राष्ट्रियशिक्षानीतिमनुपालयन् किं पाठनीयं, कथं पाठनीयम्, छात्रानुगुणं पाठनीयम्, आजीविकानुगुणं पाठनीयम्, कालानुगुणं/ युगानुगुणं पाठनीयम्, किञ्च अपठित/अपरिचितनूतनविषयान् स्वशक्त्या अध्ययनं कृत्वा तद्विषयकज्ञानार्जनं कर्तुं छात्राणां सामर्थ्यसंवर्धनं यथा भवेत् तथाऽपि पाठनीयम् इति भावनाभिरभिषिञ्चित: विश्वविद्यालयोऽयम् अग्रेसरो वरीवर्ति।

अथ च छात्रा: यथेष्टकालं यावद् अध्ययनं कर्तुं, मध्ये विरामं स्वीकर्तुं, पुन: अभीष्टसमये प्रवेशं स्वीकर्तुं, स्वेच्छया विषयचयनं, विषयपरिवर्तनं, विषयान्तरस्य चयनं, नैकविषयाणां चयनं, प्रशिक्षुसेवां, बहुविधसामर्थ्यसंवर्धनं, कौशलविकासञ्च च कर्त्तुं स्वातन्त्र्यमनुभवन्तु इति लक्ष्येण सह अयं विश्वविद्यालय: प्रगतिपथम् अधिजिगमिषति।

कार्ययोजना-

2022-23 सत्रे स्नातकप्रथमवर्षे स्नातकोत्तरप्रथमवर्षे विद्यावारिधिप्रथमवर्षे च राष्ट्रियशिक्षानीते: क्रियान्वयनम्।

2023-24 सत्रे स्नातकद्वितीयवर्षे स्नातकोत्तरद्वितीयवर्षे च राष्ट्रियशिक्षानीते: क्रियान्वयनम्।

2024-25 सत्रे स्नातकतृतीयवर्षे राष्ट्रियशिक्षानीते: क्रियान्वयनम्।

2025-26 सत्रे च स्नातकप्रतिष्ठाचतुर्थवर्षे राष्ट्रियशिक्षानीते: क्रियान्वयनम्|

विषय-सूची

क्र.सं.	विवरणम्	पृ.सं.
1	अध्ययनकार्यक्रमा:	
2	अध्येतव्यविषया:	
3	सत्रम्/सत्रार्धम्	
4	क्रेडिट	
5	प्रवेश:	
6	निर्गम:	
7	पुन: प्रवेश:	
8	शास्त्रिप्रथमवर्षे प्रथमसत्रार्धे विषयचयनम्	
9	शास्त्रिद्वितीयवर्षे द्वितीयसत्रार्धे विषयचयनम्	
10	शास्त्रिद्वितीयवर्षे तृतीयसत्रार्धे विषयचयनम्	
11	शास्त्रिद्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्धे विषयचयनम्	
12	शास्त्रितृतीयवर्षे पञ्चमसत्रार्धे विषयचयनम्	
13	शास्त्रितृतीयवर्षे षष्ठसत्रार्धे विषयचयनम्	
14	आचार्यप्रथमवर्षे प्रथमसत्रार्धे विषयचयनम्	
15	आचार्यप्रथमवर्षे द्वितीयसत्रार्धे विषयचयनम्	
16	आचार्यद्वितीयवर्षे तृतीयसत्रार्धे विषयचयनम्	

17	आचार्यद्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्धे विषयचयनम्	
18	पाठ्यक्रमे/पत्रसङ्केते प्रयुक्तसंक्षिप्तशब्दविवरणम्	
19	पञ्चवर्षीयसंसृष्टस्नातकस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (शास्त्री+आचार्य:)	
20	चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठापाठ्यक्रम: (चतुर्थवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम्) शास्त्रीप्रतिष्ठा	
21	द्विवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (आचार्यपाठ्यक्रम:) द्वितीयवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम् त्रिवर्षीयस्नातक-पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते	
22	एकवर्षीय स्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (आचार्यपाठ्यक्रम:) चतुर्वर्षीय-स्नातकप्रतिष्ठा-पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते	
23	परीक्षा-मूल्याङ्कनञ्च	
24	अध्यापकद्वारा कर्तव्यस्य आन्तरिकमूल्याङ्कनस्य कृते निर्देश:	
25	ग्रेडिंग-व्यवस्था	
26	परिशिष्टम् 1 (स्वशास्त्रम्)	
27	परिशिष्टम् 2 (स्वशास्त्रम् + आधुनिकविषय:)	
29	परिशिष्टम् 3 (संस्कृतभाषादक्षता)	
30	परिशिष्टम् 4 (अंग्रेजीभाषादक्षता)	
31	परिशिष्टम् 5 (हिन्दीभाषादक्षता)	
32	परिशिष्टम् 6 (बहुशास्त्रीयविषय:-आधुनिक:)	
33	परिशिष्टम् 7 (बहुशास्त्रीयविषय:-परम्परागत:)	
34	परिशिष्टम् 8	
35	परिशिष्टम् 9	

1. अध्ययनकार्यक्रमा:

1.1 चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठापाठ्यक्रम: (चतुर्थवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम्)

1.2 एकवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठापाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते)

1.3 पञ्चवर्षीयसंसृष्टस्नातकस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम:

1.4 द्विवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम:| द्वितीयवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम्| (त्रिवर्षीयस्नातक - पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते)

2. अध्येतव्यविषया:

(i) व्याकरणम् (ii) फलित-ज्योतिषम् (iii) सिद्धान्त-ज्योतिषम् (iv) साहित्यम् (v) धर्मशास्त्रम् (vi) पुराणेतिहास: (vii)वेदभाष्यम् (viii) वेदकर्मकाण्ड-पौरोहित्यम् (ix) न्यायः (x) (xi) सर्वदर्शनम् (xii) अद्वैत-वेदान्तः (xiii) सांख्य-योगदर्शनम् (xiv) जैनदर्शनम् (xv) बौद्धदर्शनम् (xvi) मीमांसा (XVII) रामानुजवेदान्त: (XVIII) रामानन्दवेदान्त: (XIX) माध्ववेदान्त: (XX) पाली च इति शास्त्रीयविषयेषु अध्ययनानुसन्धानं भवति | छात्राणां सौकर्यार्थं हिन्दी-साहित्यम्, अंग्रेजी-साहित्यम्, ओडिया-साहित्यम्, डोगरी-साहित्यम्, मैथिली-साहित्यम्, कन्नड-साहित्यम्, तमिलसाहित्यम् मलयालम-साहित्यम्, बाङ्ग्ला-साहित्यम्, मराठी-साहित्यम्, नेपाली-साहित्यम्, मणिपुरी-साहित्यम्, इतिहास:, अर्थशास्त्रम्,समाजशास्त्रम्,राजनीति-विज्ञानम्, संगणक-विज्ञानम् (कम्प्यूटर साइन्स), पर्यावरणम् इति आधुनिकविषयाश्चापि पाठ्यन्ते।

3. सत्रम्/सत्रार्धम्

3.1 एकस्मिन् सत्रे द्वे सत्रार्द्धे भवेताम्। सत्रार्द्धे च न्यूनतमानि नवतिकार्यदिनानि भवेयु:।

3.2 विषम-सत्रार्द्धं जुलाई त: दिसम्बरमासं यावत्, समसत्रार्द्धं च जनवरी त: जूनमासं यावत् भवेताम्।

4. क्रेडिट

4.1 16-20 होराणाम् अध्ययन-अध्यापन-प्रायोगिककार्यादिजन्यशैक्षणिककार्यकाल: = एकं "क्रेडिट" भवेत् । एकसप्ताहस्य प्रशिक्षुता सेवाकाल: Internship/Apprenticeship अपि एकक्रेडिट समो भवेत्।

4.2 अर्जितक्रेडिट ABC (Academic Bank of Credit) द्वारा निर्दिष्टावधिं यावत् स्थास्यन्ति, अर्जितक्रेडिट इत्यस्य अर्जनप्रक्रिया, अवधि:, क्रेडिट इत्यस्य मोचनं (Redemption) यूजीसी (उच्चशिक्षायाम् अकादमिक-बैंक-ऑफ-क्रेडिट (एबीसी) योजना स्थापना संचालनञ्च) विनियम: 2021 इत्यस्य अनुसारेण भवेत्।

4.3 एकेडमिक-बैंक-ऑफ-क्रेडिट्स (एबीसी) मध्ये पञ्जीकरणम् आवश्यकम्|

4.3.1 कस्मिन्नपि पाठ्यक्रमे प्रवेशात् प्राक् छात्रा: एबीसी मध्ये खाताधारका: भवन्तु इति अनिवार्यो भवेत्।

4.3.2 एबीसी इत्यत्र खातां निर्मातुं ते Digi Locker मध्ये पञ्जीकृता: स्यु।

4.3.3 एबीसी इत्यत्र खातां निर्मातुं छात्रा: स्वनाम, स्थानसङ्केतं, प्रमाणपत्रम्, पाठ्यक्रमम् इत्यादि विषयान् पूरयेयु:।

4.3.4 विशिष्ट-आईडी-पासवर्ड इत्यस्य निर्माणं छात्रा: अनिवार्यरूपेण कुर्यु:।

4.3.5 परीक्षाया: परिणामस्य उद्घोषणानन्तरं परीक्षाविभाग: अकादमिक-क्रेडिट-बैंक-खातामध्ये डिजिटल-पोर्टलपटले छात्राणां क्रेडिट अपलोड कुर्यात्।

4.3.6 क्रेडिट इत्यस्य मूल्याङ्कनं सत्यापनञ्च अकादमिक-क्रेडिट-बैंकमाध्यमेन नियमित-अन्तराले यथानियमं भवेत्।

4.3.7 छात्रस्य अर्जित-क्रेडिट तस्य अकादमिकखातामध्ये स्थापितं स्यात्। यदि छात्र: अन्यस्मिन् विश्वविद्यालये पठितुं जिगमिषति तदा संचित-क्रेडिट नूतनसंस्थानस्य खातामध्ये स्थानान्तरितं भवेत्। निर्धारित-क्रेडिटमाध्यमेन छात्र: अर्जितोपाधिं प्राप्तुं शक्नुयात्।

4.3.8 यदि कश्चित् छात्र: क्रेडिट इत्यस्य स्थानान्तरणं चिकीर्षति तदा अग्रिमप्रक्रियायै एबीसी इत्यनेन स: सम्पर्क: साधनीयो भवेत्।

5. प्रवेश:

5.1 अर्हता- प्राक्-शास्त्री, उपशास्त्री, उत्तरमध्यमा वा तत्समकक्षपरीक्षोत्तीर्णा: छात्रा: एन.टी.ए. द्वारा आयोजितपरीक्षामाध्यमेन शास्त्रिपाठ्यक्रमे, शास्त्रिप्रतिष्ठापाठ्यक्रमे वा पञ्चवर्षीयसंसृष्ट-आचार्यपाठ्यक्रमे प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

5.2 शास्त्रिपरीक्षोत्तीर्णा: छात्रा: द्विवर्षीय-आचार्यपाठ्यक्रमे प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

5.3 शास्त्रिप्रतिष्ठापरीक्षोत्तीर्णा: छात्रा: एकवर्षीय-आचार्यपाठ्यक्रमे प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

5.4 शास्त्रिप्रतिष्ठापरीक्षोत्तीर्णा: छात्रा: विद्यावारिधि-पाठ्यक्रमे प्राक्-शोधपरीक्षाद्वारा/यू.जी.सी. नेट/जे.आर.एफ. द्वारा प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

5.5 एकवर्षीय-आचार्यपाठ्यक्रमोत्तीर्णा: छात्रा: विद्यावारिधि-पाठ्यक्रमे प्राक्-शोधपरीक्षाद्वारा/यू.जी.सी. नेट/जे.आर.एफ. द्वारा प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

5.6 द्विवर्षीय-आचार्यपाठ्यक्रमोत्तीर्णा: छात्रा: विद्यावारिधि-पाठ्यक्रमे प्राक्-शोधपरीक्षाद्वारा/यू.जी.सी. नेट/जे.आर.एफ. द्वारा प्रवेशं प्राप्तुम् अर्हा: भवेयु:।

6. निर्गम: -

6.1 कश्चिदपि छात्र: कस्यापि समसत्रार्धस्य परीक्षां प्रदाय निर्गमं कर्तुम् अर्ह: भवेत्। (विद्यावारिधिं विहाय)

6.2 शास्त्रिप्रथमवर्षे निर्गमे अन्तरस्नातकप्रमाणपत्रम् प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.3 शास्त्रिद्वितीयवर्षे निर्गमे अन्तरस्नातकडिप्लोमा-प्रमाणपत्रम् प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.4 शास्त्रितृतीयवर्षे निर्गमे स्नातकउपाधिं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.5 शास्त्रिचतुर्थवर्षे (प्रतिष्ठापाठ्यक्रमे) निर्गमे स्नातकप्रतिष्ठा इत्युपाधिं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.6 आचार्यप्रथमवर्षे निर्गमे स्नातकोत्तरडिप्लोमा-प्रमाणपत्रं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.7 आचार्यद्वितीयवर्षे निर्गमे स्नातकोत्तर-उपाधिं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

6.8 एकवर्षीय-आचार्यपाठ्यक्रमे निर्गमे स्नातकोत्तर-उपाधिं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

7. पुन: प्रवेश:

7.1 कश्चिदपि छात्र: य: पाठ्यक्रमस्य मध्ये निर्गमनं कृतवान् आसीत् स: तस्मिन् अपूर्णपाठ्यक्रमे शास्त्रिकक्षायां त्रिवर्षाभ्यन्तरे विषमसत्रार्द्धे आचार्यकक्षायां वर्षद्वयाभ्यन्तरे विषमसत्रार्द्धे पुन: प्रवेशं प्राप्तुम् अर्ह: भवेत्।

8. विषयचयनम्

8.1 शास्त्रिप्रथमवर्षम् प्रथमसत्रार्धम्

DSCC1, DSCC2- अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

अपवाद: 1. य: 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहास: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे प्रथमसत्रार्धे धर्मशास्त्रस्य DSCC1 DSCC2 स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं न स्वीकर्तुं अर्हति|

अपवाद: 2. य: 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे प्रथमसत्रार्धे 2.9 न्यायस्य DSCC1 DSCC2 स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखिताश्चत्वारो विभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि चत्वारो विभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु चतुर्षु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 3. य: 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्त: वा 2.18 रामानन्दवेदान्त: वा 2.19 माध्ववेदान्त: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे प्रथमसत्रार्धे अद्वैतवेदान्तस्य DCC1 DSCC2 इति स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिता: सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

DSE1- अत्र DSCC1, DSCC2 इत्येतेषु गृहीतविषयं विहाय प्रथमपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कस्यापि एकस्य विषयस्य DSE1 इति पत्रं स्वीकर्तुम् अर्हति यदि तस्मिन् परिसरे तस्य विषयस्य शिक्षक: भवेत्|

GE1- अत्र द्वितीयपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति। शास्त्रिप्रतिष्ठायां प्रविष्ट: छात्र: द्वितीयपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कमपि एकं शास्त्रीयमेव विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति

AECC1 संस्कृतभाषादक्षता- **तृतीयपरिशिष्टे** विषया: निर्धारिता:।

AECC2 अंग्रेजीभाषादक्षता- **चतुर्थपरिशिष्टे** विषया: निर्धारिता:।

AEEC1 Windows Operating System and MS Word with Unicode वा **अष्टमपरिशिष्टे** निर्धारितविषया:।

9. शास्त्रिप्रथमवर्षम् द्वितीयसत्रार्धम्

9.1 विषयचयनम्

DSCC3, DSCC4, DSCC5 अत्र प्रथमपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

अपवाद: 4. य: 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहास: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे द्वितीयसत्रार्धे धर्मशास्त्रस्यैव DSCC3 DSCC4 DSCC5 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं स्वीकर्तुं नार्हति|

अपवाद: 5. य: 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे द्वितीयसत्रार्धे 2.9 न्यायस्यैव DSCC3 DSCC4 DSCC5 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखितास्त्रयो विभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि त्रयो विभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु त्रिषु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 6. य: 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्त: वा 2.18 रामानन्दवेदान्त: वा 2.19 माध्ववेदान्त: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिप्रथमवर्षे द्वितीयसत्रार्धे अद्वैतवेदान्तस्यैव DSCC3 मीमांसाया: DSCC1 DSCC2 इति स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिता: सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

GE2 अत्र द्वितीयपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

SEC1 Value based- गीता, अ.2,श्लो.1-35

SEC2 Skill based Computer Science अत्र **नवमपरिशिष्टे** लिखितविषयेषु कमपि विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।अथवा षोडशोपचारपूजनम्, हवनम् वा संस्कृतानुवादस्य प्रशिक्षणम्।

Internship – अत्र षण्णां सप्ताहानां प्रशिक्षुतासेवा अनिवार्या वर्तते। परिसरस्य Placement Cell इत्यस्य दायित्वं भविष्यति यद् जल-थल-वायुसेना-अधिकारिभि:, विभिन्नन्यास-संचालित-मन्दिरादिसंस्थाधिकारिभि:, सर्वकारै:, विविधविश्वविद्यालयै: विभिन्नकार्यदायिसंस्थाभिश्च वार्तां विधाय Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्। यदि एतत्सम्भवो न भवेत् चेत् परिसर: स्वयमेव Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्।

10. शास्त्रिद्वितीयवर्षम् तृतीयसत्रार्धम्

10.1 विषयचयनम्

DSCC6, DSCC7- अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति । यदि परिसरे स: विभाग:भवेत्|

अपवाद: 7. य: 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहास: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे तृतीयसत्रार्धे धर्मशास्त्रस्यैव DSCC6 DSCC7 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ वा शिक्षकौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं स्वीकर्तुं नार्हति|

अपवाद: 8. य: 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे तृतीयसत्रार्धे 2.9 अद्वैतवेदान्तस्य DSCC1 DSCC2 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखितास्त्रयो विभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि त्रयो विभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु त्रिषु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 9. य: 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्त: वा 2.18 रामानन्दवेदान्त: वा 2.19 माध्ववेदान्त: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे तृतीयसत्रार्धे मीमांसाया: DSCC3 रामानुजवेदान्तस्य DSCC1 इति स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिता: सर्वे पञ्चविभागा: स्यु: | यदि सर्वे पञ्चविभागा: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

DSE2- अत्र DSCC इत्येतेषु गृहीतविषयं विहाय प्रथमपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कस्यापि एकस्य विषयस्य DSE2 इति पत्रं स्वीकर्तुम् अर्हति यदि तस्मिन् परिसरे स: विभाग: भवेत्|

GE3- अत्र द्वितीयपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

AECC3 हिन्दीभाषादक्षता -अत्र **पञ्चमपरिशिष्टे** विषया: निर्धारिता:।

AECC4 अंग्रेजीभाषादक्षता - अत्र **चतुर्थपरिशिष्टे** विषया: निर्धारिता:।

AEEC2 HTML+ Web designing वा **अष्टमपरिशिष्टे** निर्धारितविषया:।

11. शास्त्रिद्वितीयवर्षम् चतुर्थसत्रार्धम्

11.1 विषयचयनम्

DSCC8, DSCC9, DSCC10 अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

अपवाद: 10. य: 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहास: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्धे पुराणेतिहासस्य DSCC1 DSCC2 DSCC3 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं स्वीकर्तुं नार्हति|

अपवाद: 11. य: 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्धे 2.9 अद्वैतवेदान्तस्य DSCC3 DSCC4 DSCC5 इति स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखितास्त्रयो विभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि त्रयो विभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु त्रिषु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 12. य: 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्त: वा 2.18 रामानन्दवेदान्त: वा 2.19 माध्ववेदान्त: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: शास्त्रिद्वितीयवर्षे चतुर्थसत्रार्धे रामानुजवेदान्तस्य DSCC2 DSCC3 रामानन्दवेदान्तस्य DSCC1 इति स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिता: सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

GE4- अत्र द्वितीयपरिशिष्टे लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति ।

SEC3 Value based- गीता, अ.2,श्लो. 36-72

SEC4 Skill based Computer Science अत्र **नवमपरिशिष्टे** लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति ।

अथवा चूडाकरणोपनयनवेदारम्भसमावर्तनसंस्कार-एकादशीव्रतोद्यापनरुद्राभिषेकविषये च प्रशिक्षणम् स्वीकर्तुम् अर्हति।

Internship – अत्र षण्णां सप्ताहानां प्रशिक्षुतासेवा अनिवार्या वर्तते। परिसरस्य Placement Cell इत्यस्य दायित्वं भविष्यति यद् जल-थल-वायुसेना-अधिकारिभिः, विभिन्नन्यास-संचालित-मन्दिरादिसंस्थाधिकारिभिः, सर्वकारैः, विविधविश्वविद्यालयैः एवं विभिन्नकार्यदायिसंस्थाभिश्च वार्तां विधाय Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्। यदि एतत्सम्भवो न भवेत् चेत् परिसरः स्वयमेव Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्।

12. शास्त्रितृतीयवर्षम् पञ्चमसत्रार्धम्

12.1 विषयचयनम्

DSCC 11 DSCC12- अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

अपवाद: 13. यः 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहासः इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति सः **शास्त्रितृतीयवर्षे पञ्चमसत्रार्धे** पुराणेतिहासस्य DSCC4 DSCC5 इति पत्रं स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ वा शिक्षकौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं स्वीकर्तुं नार्हति|

अपवाद: 14. यः 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति सः **शास्त्रितृतीयवर्षे पञ्चमसत्रार्धे** 2.13 सांख्य-योगदर्शनस्य DSCC1 DSCC2 स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखितास्त्रयो विभागाः वा शिक्षकाः स्युः | यदि त्रयो विभागाः वा शिक्षकाः परिसरे न स्युः तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु त्रिषु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 15. यः 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्तः वा 2.18 रामानन्दवेदान्तः वा 2.19 माध्ववेदान्तः इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति सः **शास्त्रितृतीयवर्षे पञ्चमसत्रार्धे** रामानन्दवेदान्तस्य DSCC2 DSCC3 स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिताः सर्वे पञ्चविभागाः स्युः | यदि सर्वे पञ्चविभागाः परिसरे न स्युः तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

DSE3- अत्र DSCC इत्येतेषु गृहीतविषयं विहाय प्रथमपरिशिष्टे-लिखितविषयेषु कस्यापि एकस्य विषयस्य DSE3 पत्रं स्वीकर्तुम् अर्हति यदि तस्मिन् परिसरे स: विभाग: भवेत्|

GE5- अत्र द्वितीयपरिशिष्टे लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

AECC5- पर्यावरणम्।

AEEC3 संगणकविज्ञानम् **अष्टमपरिशिष्टे** निर्धारितविषया:।

13. शास्त्रितृतीयवर्षम् षष्ठसत्रार्धम्

13.1 विषयचयनम्

DSCC13, DSCC14, DSCC15 अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

अपवाद: 16. य: 2.5 धर्मशास्त्रम् वा 2.6 पुराणेतिहास: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: **शास्त्रितृतीयवर्षे षष्ठसत्रार्धे** पुराणेतिहासस्य DSCC6 DSCC7 DSCC8 स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उभावपि विषयौ न वर्तेते तर्हि शास्त्रिस्तरे धर्मशास्त्रं वा पुराणेतिहासं स्वीकर्तुं नार्हति|

अपवाद: 17. य: 2.9 न्यायः वा 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.13 सांख्य-योगदर्शनम् इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठति स: **शास्त्रितृतीयवर्षे षष्ठसत्रार्धे** 2.9 सांख्य-योगदर्शनस्य DSCC3 DSCC4 DSCC5 स्वीकर्तुमर्हति | यदि परिसरे उपरिलिखितास्त्रयो विभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि त्रयो विभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु त्रिषु विषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

अपवाद: 18. य: 2.12 अद्वैत-वेदान्तः वा 2.16 मीमांसा वा 2.17 रामानुजवेदान्त: वा 2.18 रामानन्दवेदान्त: वा 2.19 माध्ववेदान्त: इति विषयमाश्रित्य शास्त्रिकक्षायां पठितुमिच्छति स: **शास्त्रितृतीयवर्षे षष्ठसत्रार्धे** माध्ववेदान्तस्य DSCC1 DSCC2 DSCC3 स्वीकर्तुमर्हति| यदि परिसरे उपरिलिखिता: सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: स्यु: | यदि सर्वे पञ्चविभागा: वा शिक्षका: परिसरे न स्यु: तर्हि तस्मिन् परिसरे उपरिलिखितेषु पञ्चविषयेषु शास्त्रिस्तरे प्रवेशो न भवेत्|

GE 6 अत्र द्वितीयपरिशिष्टे लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

SEC 5 Value based-ईशावास्योपनिषद्।

SEC 6 Skill based - Computer Science अत्र **नवमपरिशिष्टे** लिखितविषयेषु कमपि विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।अथवा षोडशोपचारपूजनम्, हवनम् संस्कृतानुवादस्य प्रशिक्षणञ्च स्वीकर्तुम् अर्हति।

Internship – अत्र षण्णां सप्ताहानां प्रशिक्षुतासेवा अनिवार्या वर्तते। परिसरस्य Placement Cell इत्यस्य दायित्वं भविष्यति यद् जल-थल-वायुसेना-अधिकारिभिः, विभिन्नन्यास-संचालित-मन्दिरादिसंस्थाधिकारिभिः, सर्वकारैः, विविधविश्वविद्यालयैः एवं विभिन्नकार्यदायिसंस्थाभिश्च वार्तां विधाय Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्। यदि एतत्सम्भवो न भवेत् चेत् परिसरः स्वयमेव Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्।

14. आचार्यप्रथमवर्षम् प्रथमसत्रार्धम्

14.1 विषयचयनम्

DSCC16, DSCC17, DSCC18, DSCC19-अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु कमपि एकं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति वा शास्त्रिकक्षायाः त्रिषु वर्षेषु एकस्य गृहीतविषयस्य GE इत्यस्मिन् पाठ्यक्रमे 12 क्रेडिट्स एवञ्च DSE इत्यस्मिन् पाठ्यक्रमे 12 क्रेडिट्स इति, आहत्य 24 क्रेडिट्स यस्मिन् विषये अर्जिताः स्युः तं विषयमपि अत्र स्वीकर्तुम् अर्हति।

AECC1 बहुशास्त्रीय-आधुनिक-विषयः- **षष्ठे परिशिष्टे** निर्धारितविषयाः।

ECA नाटकम्, एन.सी.सी., क्रीडा, एन.एस.एस., शास्त्रार्थः, क्विज(प्रश्नमञ्चः)-इत्यादयः।

15. आचार्यप्रथमवर्षम् द्वितीयसत्रार्धम्

15.1 विषयचयनम्

DSCC20, DSCC21, DSCC22, DSCC23 - अत्र प्रथमपरिशिष्टे लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

AECC2 बहुशास्त्रीय-परम्परागत-विषयः- **सप्तमपरिशिष्टे** निर्धारितविषयाः।

Internship – अत्र षण्णां सप्ताहानां प्रशिक्षुतासेवा अनिवार्या वर्तते। परिसरस्य Placement Cell इत्यस्य दायित्वं भविष्यति यद् जल-थल-वायुसेना-अधिकारिभिः, विभिन्नन्यास-संचालित-मन्दिरादिसंस्थाधिकारिभिः, सर्वकारैः, विविधविश्वविद्यालयैः एवं विभिन्नकार्यदायिसंस्थाभिश्च

वार्तां विधाय Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्। यदि एतत्सम्भवो नास्ति चेत् परिसर: स्वयमेव Internship इत्यस्य प्रबन्धनं कुर्यात्।

16.आचार्यद्वितीयवर्षम् तृतीयसत्रार्धम्

16.1 विषयचयनम्

DSCC24 स्वशास्त्रीय-शोधपरकपत्रम्, DSCC25 स्वशास्त्रीय-शोधपरकपत्रम्, DSCC26 स्वशास्त्रीय-शोधपरकपत्रम्, DSCC27 स्वशास्त्रीय-शोधपरकपत्रम् - एतेषु **प्रथमपरिशिष्टे** लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

AEEC पाण्डुलिपिसम्पादनम्।

ECA नाटकम्, एन.सी.सी., क्रीडा, एन.एस.एस., शास्त्रार्थ:, क्विज(प्रश्नमञ्च:)-इत्यादय:।

17. आचार्यद्वितीयवर्षम् चतुर्थसत्रार्धम्

17.1 विषयचयनम्

DSCC28, DSCC29, DSCC30, एतेषु **प्रथमपरिशिष्टे** लिखितविषयेषु प्रथमसत्रार्द्धे चितं विषयं स्वीकर्तुम् अर्हति।

Dissertation लघुशोधप्रबन्ध:।

ECA नाटकम्, एन.सी.सी., क्रीडा, एन.एस.एस., शास्त्रार्थ:, क्विज(प्रश्नमञ्च:)-इत्यादय:।

18. पाठ्यक्रमे/पत्रसङ्केते प्रयुक्तशब्दविवरणम्

DSCC	- Discipline Specific Core Course (परिशिष्टसं. 1)
DSE	- Discipline Specific Elective (परिशिष्टसं. 1)
GE	- Generic Elective (परिशिष्टसं. 2)
AECC	- Ability Enhancement Core Course (संस्कृतभाषादक्षता परिशिष्टसं. 3) (अंग्रेजीभाषादक्षता परिशिष्टसं. 4) (हिन्दीभाषादक्षता परिशिष्टसं. 5)
AEEC	- Ability Enhancement Elective Course (बहुशास्त्रीय-आधुनिक-विषय: परिशिष्टसं. 6) (बहुशास्त्रीयपरम्परागतविषय: परिशिष्टसं. 7) (संगणकविज्ञानम् परिशिष्टसं. 8)
SEC	- Skill Enhancement Course (संगणकविज्ञानम् परिशिष्टसं. 9)
ECA	- Extra Curricular Activities

19. पञ्चवर्षीयसंसृष्टस्नातकस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (शास्त्री+आचार्य:)

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रिप्रथमवर्षम्	प्रथमम्	DSCC 1	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 2	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSE 1	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनितविषय:	4
		GE 1	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		AECC 1	संस्कृतभाषादक्षता	4
		AECC 2	अंग्रेजीभाषादक्षता	2
		AEEC 1	सङ्गणकविज्ञानम्	2
			सत्रार्धस्य योग:	24
	द्वितीयम्	DSCC 3	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 4	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 5	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		GE 2	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		SEC 1	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्) गीता, अ.2,श्लो.1-35	2
		SEC 2	SKILL BASED (कौशलाधारितम्)	4
		INTERNSHIP 1	प्रशिक्षुता सेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	52
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रिप्रमाणपत्रम्	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रिद्वितीय-वर्षम्	तृतीयम्	DSCC 6	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 7	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSE 2	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनितविषय:	4
		GE 3	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय	4
		AECC 3	हिन्दी-भाषा-दक्षता	2
		AECC 4	अंग्रेजी-भाषा-दक्षता	2
		AEEC 2	सङ्गणक-विज्ञानम्	4
			सत्रार्धस्य योग:	24
	चतुर्थम्	DSCC 8	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 9	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 10	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		GE 4	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		SEC 3	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्) गीता,अ.2,श्लो.36-72	2
		SEC 4	SKILL BASED (कौशलाधारितम्)	4
		INTERNSHIP 2	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	52
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रिडिप्लोमा	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रम-विवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रितृतीय-वर्षम्	पञ्चमम्	DSCC 11	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 12	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSE 3	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनितविषय:	4
		GE 5	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		AECC 5	पर्यावरण-विज्ञानम्	2
		AEEC 3	सङ्गणक-विज्ञानम्	4
			सत्रार्धस्य योग:	22
	षष्ठम्	DSCC 13	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 14	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 15	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		GE 6	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		SEC 5	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्) ईशावास्योपनिषद्	2
		SEC 6	SKILL BASED (कौशलाधारितम्)	4
		INTERNSHIP 3	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रि-उपाधि:	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रम-विवरणम्	क्रेडिट
आचार्यप्रथम-वर्षम्	प्रथमम्	DSCC 16	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 17	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 18	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 19	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		AECC 4	बहुशास्त्रीय-विषय: (आधुनिक:)	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्, क्विज, शास्त्रार्थ:, एन.एस.एस, एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य योग:	22
	द्वितीयम्	DSCC 20	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 21	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 22	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 23	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		AEEC 5	बहुशास्त्रीय-विषय: (परम्परागत:)	6
		INTERNSHIP 4	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			आचार्य-डिप्लोमा	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रम-विवरणम्	क्रेडिट
आचार्यद्वितीय-वर्षम्	तृतीयम्	DSCC 24	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 25	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 26	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 27	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		AEEC 5	पाण्डुलिपि-सम्पादनम्	4
		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस , एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य योग:	22
	चतुर्थम्	DSCC 28	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 29	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 30	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DISSERTATION	लघुशोधप्रबन्ध:	6
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस , एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य कुल	20
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	42
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			आचार्य-उपाधि:	

20. चतुर्वर्षीयस्नातकप्रतिष्ठाकार्यक्रमः (चतुर्थवर्षं पूर्णतः शोधकार्यस्य कृते समर्पितम्)

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रिप्रथम-वर्षम्	प्रथमम्	DSCC 1	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 2	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSE 1	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनित-विषयः	4
		GE 1	चयनित-स्वशास्त्रेतरविषयः	4
		AECC 1	संस्कृत-भाषा-दक्षता	4
		AECC 2	अंग्रेजी-भाषा-दक्षता	2
		AEEC 1	सङ्गणक-विज्ञानम्	2
			सत्रार्धस्य योगः	24
	द्वितीयम्	DSCC 3	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 4	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 5	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		GE 2	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषयः	4
		SEC 1	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्)गीता, अ.2,श्लो.1-35	2
		SEC 2	SKILL BASED (कौशलाधारितम्)	4
		INTERNSHIP 1	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योगः	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोगः	52
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः			शास्त्रिप्रमाणपत्रम्	

कक्षा	सत्रार्ध	पत्रकोड	पाठ्यक्रम विवरण	क्रेडिट
शास्त्रिद्वितीय-वर्षम्	तृतीयम्	DSCC 6	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 7	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSE 2	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनितविषय:	4
		GE 3	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		AECC 3	हिन्दी-भाषा-दक्षता	2
		AECC 4	अंग्रेजी-भाषा-दक्षता	2
		AEEC 2	सङ्गणकविज्ञानम् (HTML+Web Designing)	4
			सत्रार्धस्य योग:	24
	चतुर्थम्	DSCC 8	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 9	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 10	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		GE 4	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		SEC 3	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्) गीता,अ.2,श्लो.36-72	2
		SEC 4	SKILL BASED (कौशलधाधारितम्)	4
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	52
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रि-डिप्लोमा	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रितृतीय-वर्षम्	पञ्चमम्	DSCC 11	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 12	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSE 3	स्वशास्त्र-सम्बद्ध-चयनितविषय:	4
		GE 5	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		AECC 5	पर्यावरणविज्ञानम्	2
		AEEC 3	सङ्गणकविज्ञानम्	4
			सत्रार्धस्य योग:	22
	षष्ठम्	DSCC 13	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 14	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 15	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		GE 6	चयनित-स्वशास्त्रेतर-विषय:	4
		SEC 5	VALUE BASED (नैतिक-मूल्याधारितम्) ईशावास्योपनिषद्	2
		SEC 6	SKILL BASED (कौशलाधारितम्)	4
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रि-उपाधि:	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
शास्त्रिचतुर्थ-वर्षम्	सप्तमम्	DSCC 16	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 17	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 18	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 19	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		AEEC 4	बहुशास्त्रीय-विषय: आधुनिक:	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस, एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य योग:	22
	अष्टमम्	DSCC 20	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 21	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 22	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DISSERTATION	लघुशोधप्रबन्ध:	6
		AEEC5	बहुशास्त्रीय-विषय: परम्परागत:	4
		Internship	प्रशिक्षुतासेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			शास्त्रि-शोध/प्रतिष्ठा	

21. द्विवर्षीयस्नातकोत्तरपाठ्यक्रम: (आचार्यपाठ्यक्रम:)| द्वितीयवर्षं पूर्णत: शोधकार्यस्य कृते समर्पितम् | त्रिवर्षीयस्नातक-पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते |

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केत:	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
आचार्यप्रथम-वर्षम्	प्रथमम्	DSCC 1	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 2	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 3	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 4	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		AEEC 1	बहुशास्त्रीय-विषय: (आधुनिक:)	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस, एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य योग:	22
	द्वितीयम्	DSCC 5	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 6	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 7	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		DSCC 8	स्वशास्त्रीयविषय:	4
		SEC 1	बहुशास्त्रीय-विषय: (परम्परागत:)	6
		INTERNSHIP 1	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योग:	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			आचार्य-डिप्लोमा	

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रम-विवरणम्	क्रेडिट
		DSCC 24	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 25	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 26	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 27	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
	तृतीयम्	AEEC 5	पाण्डुलिपि-सम्पादनम्	4
		ECA 2	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस , एन.सी.सी)	2
आचार्यद्वितीय-वर्षम्			सत्रार्धस्य योग:	22
		DSCC 28	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 29	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
		DSCC 30	शोधपरक-स्वशास्त्रीय-विषय:	4
	चतुर्थम्	DISSERTATION	लघुशोधप्रबन्ध:	6
		ECA 3	पाठ्येतर-गतिविधय: (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थ:,एन.एस.एस , एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य कुल	20
			सत्रस्य सम्पूर्णयोग:	42
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधि:			आचार्य-उपाधि:	

22. एकवर्षीय स्नातकोत्तरपाठ्यक्रमः (आचार्यपाठ्यक्रमः) चतुर्वर्षीय-स्नातकप्रतिष्ठा-पाठ्यक्रमोत्तीर्णच्छात्राणां कृते

कक्षा	सत्रार्धम्	पत्रसङ्केतसंख्या	पाठ्यक्रमविवरणम्	क्रेडिट
आचार्यप्रथम-वर्षम्	प्रथमम्	DSCC 1	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 2	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 3	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 4	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		AEEC 1	पाण्डुलिपिसम्पादनम्	4
		ECA 1	पाठ्येतर-गतिविधयः (नाटकम्,क्विज,शास्त्रार्थः,एन.एस.एस, एन.सी.सी)	2
			सत्रार्धस्य योगः	22
	द्वितीयम्	DSCC 5	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 6	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 7	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		DSCC 8	स्वशास्त्रीयविषयः	4
		SEC 1	लघुशोधप्रवन्धः	6
		INTERNSHIP	प्रशिक्षुता-सेवा	6
			सत्रार्धस्य योगः	28
			सत्रस्य सम्पूर्णयोगः	50
निष्क्रमणसमये प्राप्तव्योपाधिः			आचार्यः	

23. परीक्षा-मूल्याङ्कनञ्च-

प्रतिपत्रम् 60 प्रतिशतम् अङ्कानां परीक्षा मूल्याङ्कनञ्च सत्रार्धस्य अन्ते परीक्षाविभागद्वारा भवेत्।

प्रतिपत्रम् 40 प्रतिशतम् अङ्कानां परीक्षा मूल्याङ्कनञ्च सम्बद्ध अध्यापक: कुर्यात्।

24. अध्यापकद्वारा कर्तव्यस्य आन्तरिकमूल्याङ्कनस्य कृते निर्देश: -

24.1 16-20 होराणाम् अध्ययन-मूल्याङ्कणादि काल: एक-क्रेडिट समो भवेत्। एकस्मिन् क्रेडिटमध्ये 25 अङ्का भवेयु:। 16 होराणाम् अध्यापनानन्तरं 17 त: 20 होरामध्ये सम्बद्ध-अध्यापक: आन्तरिकं मूल्याङ्कनं कुर्यात्। सम्बद्ध-अध्यापकै: कर्तव्ये आन्तरिक-मूल्याङ्कने प्रति क्रेडिट पूर्णांका: 10 भवेयु:। 10 पूर्णांकेषु 5 अङ्कानां मौखिकी परीक्षा भवेत्। मौखिकपरीक्षायां 16 होरासु अध्यापितविषयाधारे प्रति छात्र: 5 मिनटानि यावत् संस्कृतमाध्यमेन व्याख्यानं कुर्यात्। अस्य व्याख्यानस्य वीडियोग्राफी लाइव भवेत्। तद् व्याख्यानं परीक्षा विभागस्य पोर्टलमध्ये अपलोड भवेत्। आन्तरिकमूल्याङ्कनस्य शेष 5 अङ्कानां विभाजनम्, परीक्षणम् मूल्याङ्कनञ्च अधोलिखितरूपेण सम्बद्ध अध्यापक: कुर्यात् ।

(ii)	सङ्गोष्ठी / प्रश्नमञ्च:	= 02 अङ्कौ
(iii)	उपस्थिति: एवं व्यवहार:	= 02 अङ्कौ
(iv)	परियोजना वा प्रदत्तकार्यम्	=01 अङ्क:
		योग:=05 अङ्का:

प्रतिक्रेडिट अवशिष्टाणां 15 अङ्कानां परीक्षा मूल्याङ्कनञ्च सत्रार्धस्य अन्तिमे वा यदि पाठ्यक्रम: 4 क्रेडिटत: न्यूनकालस्य वर्तते तर्हि सत्रार्धस्य समाप्ते: प्रागपि विश्वविद्यालयस्य परीक्षाविभाग: कर्तुं शक्नुयात्।

ECA इत्यस्य प्रायोगिकी परीक्षा आन्तरिकी भवेत्। अस्मिन् सन्दर्भे गतिविधे: वीडिओ परीक्षाविभागस्य पोर्टलमध्ये अपलोड भवेत् । प्रायोगिक-परीक्षायां परिसरनिदेशक:, स्थानीयविभागाध्यक्ष: सम्बद्ध-प्राध्यापकश्च भवेयु:।अत्र अध्यक्ष: परिसरनिदेशक:, सदस्यौ-स्थानीयविभागाध्यक्ष: सम्बद्धप्राध्यापकश्च भवेताम्|

Skill Development इत्यस्यापि पत्राणां प्रायोगिकी परीक्षा भवेत्। प्रायोगिक-परीक्षायां परिसरनिदेशकः, स्थानीयविभागाध्यक्षः एवं सम्बद्ध-अध्यापकश्च भवेयुः। अत्र अध्यक्षः परिसरनिदेशकः, सदस्यौ-स्थानीयविभागाध्यक्षः सम्बद्धप्राध्यापकश्च भवेताम्|

24.2 End Semester Examination (ESE) **4 क्रेडिट पत्रस्य** सत्रार्धपरीक्षाकालः त्रयाणां होराणां भवेत्। न्यूनाधिक-क्रेडिट इत्यस्य कृते कालस्य निर्धारणं यथानुपातः भवेत्।

24.3 राष्ट्रियशिक्षानीतेः भावनामङ्गीकृत्य विश्वविद्यालयअनुदानआयोगद्वारा प्रदत्ते मार्गदर्शने **विकल्पाधारित-क्रेडिट-प्रणाली** (CBCS) इत्यस्य अन्तर्गत-संचालित-सर्वेषां पाठ्यक्रमाणां परीक्षा-मूल्याङ्कनञ्च केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य नियम-परिनियमेषु यथासमयं विहित-प्रावधानानुसारेण भवेत्।

24.4 प्रथम-तृतीयसत्रार्धस्य End Semester Examination (ESE) लिखित-परीक्षा **नवम्बर/दिसम्बरमासे** भवेत्। द्वितीय-चतुर्थसत्रार्धस्य End Semester Examination (ESE) लिखित-परीक्षा **मई/जून मासे** भवेत् ।

25. ग्रेडिंग-व्यवस्था :-

Letter Grade	Percentage range	Numerical Value of Letter Grade	Description of Grade
O	100-90	10	Outstanding
A++	90-81	9	Excellent
A+	80-71	8	Very Good
A	70-61	7	Good
B+	60-51	6	Average
B	50-45	5	Pass
F	Less than 45%	Less than 5	Fail

25.1 सत्रार्धस्य Grade Point Average (GPA) गणना तस्मिन् सत्रार्द्धे प्राप्त-ग्रेड इत्यस्य आधारेण निम्नलिखितप्रकारेण भवेत्। सत्रार्द्धे GPA इत्यस्य गणना अनेन प्रकारेण भविष्यति-

GPA=n i=1 i=1	n $\frac{\Sigma mi \times oi}{\Sigma \quad oi}$

N= कस्यचित् एकस्य सत्रार्धस्य Grade Point Average (GPA)

mi= ग्रेडस्य संख्यात्मकं पूर्णमानम्। यथा O इति लेटरग्रेड इत्यस्य संख्यात्मकमानम् अस्ति- 10

oi= क्रेडिटस्य पूर्णसंख्या।

mi , oi इत्यनयो: गुणनफलं सत्रार्धस्य पूर्णक्रेडिटसंख्यया विभाजिते GPA मानं भवेत्।

उदाहरणार्थं प्रथमसत्रार्द्धे कस्मैचित् छात्राय एकस्मिन् पत्रे प्रदत्त-अंकाधारे प्राप्तं Numerical Grade एवं प्रत्येकं पत्रस्य ग्रेड-संख्या-

Course	1st Paper	2nd P	3rd Paper	4th Paper
Credit	5	5	5	5
Grade	A	A+	B	A
Numerical Grade	7	8	5	7

उपरिलिखितायां तालिकायां प्रतिपत्रं प्राप्ताङ्कान् Numerical Grade प्रतिपत्रं प्राप्ता: ग्रेडसंख्या: इत्यनयो: आधारेण GPA गणना इत्थं भवेत्-

$$GPA = \frac{7x5+8x5+5x5+7x5}{5+5+5+5} = \frac{135}{20} = 6.75$$

सर्व सत्रार्धस्य GPA इति समेकितं CGPA Cumulative Grade Point Average (CGPA) भवेत्। अयमेव परीक्षापरिणाम: भवेत्।

CGPA=k j=1 j=1	k Σ(GPAj x cj) Σcj

अस्मिन् सूत्रे -

GPAj इत्यस्य तात्पर्यम् अस्ति- प्रतिसत्रार्द्धे प्राप्तं Grade Point Average (GPA) इति।

cj इत्यस्य तात्पर्यम् अस्ति- प्रतिसत्रार्धस्य क्रेडिट इत्यस्य सम्पूर्णसंख्या इति।

उदाहरणं यथा- प्रथमत: चतुर्थसत्रार्द्धं यावत् एकेन छात्रेन प्रतिसत्रार्द्धे प्राप्तस्य GPA क्रेडिट इत्यस्य सम्पूर्णसंख्यया सह गुणीकृत्य तद् गुणनफलं पुनः प्रथमत: चतुर्थसत्रार्द्धं यावत् क्रेडिट-संख्यया विभज्य प्राप्तं CGPA इति भवेत्।

Semester	First	Second	Third	Fourth
GPA	6.75	6.00	8.12	7.62
Total Credit 8	20	20	25	15

$$CGPA = \frac{(6.75x20)+(6.00x20)+(8.12x25)+(7.62x15)}{20+20+25+15}$$

$$= \frac{135+120+203+114.3= 572.3}{80} = 7.15\ CGPA$$

25.2 प्रति सत्रार्द्धं छात्रेभ्य: दातव्य-लब्धांकपत्रे सर्वेषु पत्रेषु प्राप्तग्रेड इत्यस्य GPA एवं प्रोन्नति-स्थिति: अङ्कितो भविष्यति।

25.3 संसृष्ट-शास्त्री-आचार्य इत्यस्य उपाधिं प्राप्तुं त एव छात्रा: अर्हा: भवेयु: ये पाठ्यक्रमस्य सर्वासु परीक्षासु न्यूनतमान् 5.0 अंकान् (Cumulative Grade Point Average (CGPA)) प्राप्स्यन्ति।

25.4 CGPA इत्यस्य प्राप्ताङ्कानां प्रतिशतं समकक्षं कारयितुं निम्नलिखित-सूत्रस्य उपयोगो भवेत् -

प्रतिशतम् = CGPA x 10

परिशिष्ट-विवरणम्

परिशिष्टम् 1 (स्वशास्त्रम्)

4 Credits

व्याकरणम्, फलित-ज्योतिषम्, सिद्धान्त-ज्योतिषम्, साहित्यम्, धर्मशास्त्रम्, पुराणेतिहासः, वेदभाष्यम्, वेदकर्मकाण्ड-पौरोहित्यम्, न्यायः, न्याय-वैशेषिकम्, सर्वदर्शनम्, अद्वैत-वेदान्तः,रामानन्दवेदान्तः, रामानुजवेदान्तः, माध्ववेदान्तः, सांख्य-योगदर्शनम्, जैनदर्शनम्, बौद्धदर्शनम्, मीमांसा।

परिशिष्टम् 2 (स्वशास्त्रम् + आधुनिकविषय:)

4 Credits

हिन्दी-साहित्यम्, अंग्रेजी-साहित्यम्, ओडिया-साहित्यम्, डोगरी-साहित्यम्, मैथिली-साहित्यम्, कन्नड-साहित्यम्, मलयालम-साहित्यम्, बंगला-साहित्यम्, मराठी-साहित्यम्, नेपाली-साहित्यम्, मणिपुरी-साहित्यम्, इतिहासः, अर्थशास्त्रम्, राजनीति-विज्ञानम्, सङ्गणक-विज्ञानम्(कम्प्यूटर साइन्स), व्याकरणम्, फलित-ज्योतिषम्, सिद्धान्त-ज्योतिषम्, साहित्यम्, धर्मशास्त्रम्, पुराणेतिहासः, वेदभाष्यम्, वेदकर्मकाण्ड-पौरोहित्यम्, न्यायः, न्याय-वैशेषिकम्, सर्वदर्शनम्, अद्वैत-वेदान्तः,रामानन्दवेदान्तः, रामानुजवेदान्तः, माध्ववेदान्तः, सांख्य-योगदर्शनम्, जैनदर्शनम्, बौद्धदर्शनम्, मीमांसा।

परिशिष्टम् 3 (संस्कृतभाषादक्षता)

संस्कृतस्वाध्याय: प्रथमा दीक्षा - सम्भाषणम् 1 Credit

संस्कृतस्वाध्याय: प्रथमा दीक्षा - वाक्यविस्तरः 1 Credit

संस्कृतस्वाध्याय: प्रथमा दीक्षा - वाक्यव्यवहारः 2 Credits

परिशिष्टम् 4 (अंग्रेजीभाषादक्षता)

2 Credits

शास्त्रिप्रथमवर्षम्, प्रथमसत्रार्धम्- Parts of Speech, Tenses, Transformation of Sentences, Syllables

2 Credits

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, तृतीयसत्रार्धम्- Active Passive, Direct Indirect, Paragraph/Story Writing, Letter Writing (formal/informal)

<u>Reference Books-</u>

A Comprehensive English Grammar by Raj Kumar Sharma & Bhushan Singh, Atlantic Publishers 2019

English Grammar & Composition by Wren and Martin

Intermediate English Grammar by Raymond Murphy, Cambridge University Press 1999

परिशिष्टम् 5 (हिन्दीभाषादक्षता)

4 Credits

हिन्दी भाषा का इतिहास, वर्ण, शब्द, पद, वाक्य, विराम चिन्ह, संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया, क्रिया विशेषण, समुच्चय बोधक, विस्मयादि बोधक, सम्बन्ध बोधक, निपात, वचन, लिंग, कारक, उपसर्ग, प्रत्यय, अव्यय, सन्धि, छन्द, समास, तत्सम, तद्भव, वर्तनी।

परिशिष्टम् 6 (बहुशास्त्रीयविषय:-आधुनिक:)

शिक्षण अभिवृत्ति

शिक्षण : अवधारणाएं, उद्देश्य, शिक्षण का स्तर (स्मरण शक्ति, समझ और विचारात्मक), विशेषताएं और मूल अपेक्षाएं

शिक्षार्थी की विशेषताएं : किशोर और वयस्क शिक्षार्थी की अपेक्षाएं (शैक्षिक, सामाजिक / भावनात्मक और संज्ञानात्मक, व्यक्तिगत भिन्नताएँ

शिक्षण प्रभावक तत्त्व : शिक्षक, सहायक सामग्री, संस्थागत सुविधाएं, शैक्षिक वातावरण

उच्च अधिगम मंस्थाओं में शिक्षण की पद्धति : अध्यापक केंद्रित बनाम शिक्षार्थी केंद्रित पद्धति, ऑफ लाइन बनाम ऑन-लाइन पद्धतियां (स्वयं, स्वयंप्रभा, मुक इत्यादि)।

शिक्षण सहायक प्रणाली : परंपरागत आधुनिक और आई सी टी आधारित।

मूल्यांकन प्रणालियां : मूल्यांकन के तत्त्व और प्रकार, उच्च शिक्षा में विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली में मूल्यांकन, कंप्यूटर आधारित परीक्षा, मूल्यांकन पद्धतियों में नवाचार।

शोध अभिवृत्ति

शोधः अर्थ, प्रकार और विशेषताएं, प्रत्यक्षवाद एवं उत्तर - प्रत्यक्षवाद शोध के उपागम

शोध पद्धतियां : प्रयोगात्मक, विवरणात्मक, ऐतिहासिक, गुणात्मक एवं मात्रात्मक

शोध के चरण :

शोध प्रबन्ध एवं आलेख लेखन : फार्मेट और संदर्भ की शैली

शोध में आई सी टी का अनुप्रयोग, शोध नैतिकता

बोध

एक गद्यांश दिया जाएगा, उस गद्यांश से पूछे गए प्रश्नों का उत्तर देना होगा।

संप्रेषण

संप्रेषण : संप्रेषण का अर्थ, प्रकार और अभिलक्षण, प्रभावी संप्रेषण : वाचिक एवं गैर-वाचिक, अन्तः सांस्कृतिक एवं सामूहिक संप्रेषण, कक्षा संप्रेषण, प्रभावी संप्रेषण की बाधाएं, जन-मीडिया एवं समाज

गणितीय तर्क और अभिवृत्ति

तर्क के प्रकार- संख्या श्रेणी, अक्षर श्रृंखला, कूट और संबंध

गणितीय अभिवृत्ति (अंश, समय और दूरी, अनुपात, समानुपात, प्रतिशतता, लाभ और हानि व्याज और छूट, औसत आदि)

युक्तियुक्त तर्क

युक्ति के ढांचे का बोध : युक्ति के रूप, निरूपाधिक तर्कवाक्य का ढाँचा, अवस्था और आकृति, औपचारिक एवं अनौपचारिक युक्ति दोष, भाषा का प्रयोग, शब्दों का लक्ष्यार्थ और वस्त्वर्थ, विरोध का परंपरागत वर्ग

युक्ति के प्रकार; निगमनात्मक और आगमनात्मक युक्ति का मूल्यांकन और विशिष्टीकरण

अनुरूपताएं

वेण का आरेख : तर्क की वैधता सुनिश्चित करने के लिए वेण आरेख का सरल और बहुप्रयोग

भारतीय तर्कशास्त्र : ज्ञान के साधन

प्रमाण : प्रत्यक्ष, अनुमान, उपमान, शब्द, अर्थापत्ति और अनुपलब्धि।

अनुमान की संरचना, प्रकार, व्याप्ति, हेत्वाभास।

आंकड़ों की व्याख्या

आंकड़ों का स्रोत, प्राप्ति और वर्गीकरण गुणात्मक एवं मात्रात्मक आंकडे चित्रवत वर्णन (बार-चार्ट, हिस्टोग्राम, पाई-चार्ट, टेबल चार्ट और रेखा-चार्ट) और आंकड़ों का मान-चित्रण आंकड़ों की व्याख्या आंकड़े और सुशासन

सूचना और संचार प्रौद्योगिकी (आई सी टी), आई सी टी : सामान्य संक्षिप्तियां और शब्दावली, इंटरनेट, इन्ट्रानेट, ई-मेल, श्रव्य-दृश्य कांफ्रेसिंग की मूलभूत बातें, उच्च शिक्षा में डिजिटल पहले, आई सी टी और सुशासन

मानव, विकास और पर्यावरण

विकास और पर्यावरण : मिलेनियम विकास और संपोषणीय विकास का लक्ष्य

मानव और पर्यावरण संव्यवहार : नृजातीय क्रियाकलाप और पर्यावरण पर उनके प्रभाव

पर्यावरणपरक मुद्दे : स्थानीय, क्षेत्रीय और वैश्विक, वायु प्रदूषण, जल प्रदूषण, मृदा प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण, अपशिष्ट (ठोस, तरल, बायो-मेडिकल, जोखिमपूर्ण, इलैक्ट्रानिक) जलवायु

परिवर्तन और इसके सामाजिक आर्थिक तथा राजनीतिक आयाम

मानव स्वास्थ्य पर प्रदूषकों का प्रभाव

प्राकृतिक और उर्जा के स्रोत, सौर, पवन, मृदा, जल, भू-ताप, बायो-मास, नाभिकी और वन

प्राकृतिक जोखिम और आपदाएं : न्यूनीकरण की युक्तियां

पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम (1986), जलवायु परिवर्तन संबंधी राष्ट्रीय कार्य योजना, अन्तर्राष्ट्रीय समझौते / प्रयास - मोंट्रीयल प्रोटोकॉल, रियो सम्मलेन, जैव विविधता सम्मेलन, क्योटो प्रोटोकॉल, पेरिस समझौता, अंतरराष्ट्रीय सौर संधि

उच्च शिक्षा प्रणाली

उच्च अधिगम संस्थाएं और प्राचीन भारत में शिक्षा , स्वतंत्रता के बाद भारत में उच्च अधिगम और शोध का उद्भव, भारत में प्राच्य, पारंपरिक और गैर-पारंपरिक अधिगम कार्यक्रम, व्यावसायिक / तकनीकी और कौशल आधारित शिक्षा, मूल्य शिक्षा और पर्यावरणपरक शिक्षा, नीतियां, सुशासन, राजनीति और प्रशासन

परिशिष्टम् 7 (बहुशास्त्रीयविषय:-परम्परागत:)

वेदः

1. वैदिकसाहित्यस्य सामान्यपरिचयः
2. ऋग्वेदसंहितायां सर्गविचारः
3. माध्यन्दिनसंहितायां रुद्रस्वरूपम्
4. ब्राह्मणस्वरूपं भेदाश्च
5. आरण्यके पञ्चमहायज्ञाः कूष्माण्डहोमश्च
6. उपनिषदि श्रेयःप्रेयोमार्गः, नारदसनत्कुमारसंवादश्च
7. गायत्री-उष्णिग्-अनुष्टुब्-बृहती-पङ्क्ति-त्रिष्टुब्-जगतीच्छन्दसां परिचयः
8. निरुक्ते षड्भावविकाराः, देवतास्वरूपविचारः, ऋचां त्रैविध्यम्
9. त्रैस्वर्यप्रदर्शनम्, स्वरितभेदाः, विवृत्तिः, स्वरभक्तिः

व्याकरणम्

1. पञ्चसन्धयः
2. समासाः

3. कारकाणि

4. प्रत्ययेषु क्त-क्तवतु-कृत्य-स्त्रीप्रत्यय-मत्वर्थीयाः

ज्यौतिषम्

1. नक्षत्रपरिचयः
2. राशिपरिचयः
3. ग्रहपरिचयः
4. दशमभावविचारः
5. नवविधकालमानम्

पुराणेतिहासः

1. महापुराणसामान्यपरिचयः
2. पुराणलक्षणम्
3. सृष्टिविषयकावधारणम्
4. राजतरङ्गिण्याः (कल्हणविरचितायाः) विषयसारः
5. महाभारते भीष्मपर्व

धर्मशास्त्रम्

1. धर्मस्रोतांसि
2. आचारविमर्शः
3. व्यवहारविमर्शः
4. प्रायश्चित्तविमर्शः
5. श्राद्धविमर्शः

मीमांसादर्शनम्

1. मीमांसापरिचयः
2. धर्मलक्षणम्
3. भावना
4. विधिविमर्शः
5. षड्विधतात्पर्यनिर्णायकलिङ्गानि

न्याय-वैशेषिकदर्शनम्

1. वैशेषिकशास्त्रपरिचयः
2. प्राचीन-नव्यन्यायशास्त्रपरिचयः
3. पदार्थविमर्शः
4. प्रमाणविचारः
5. शाब्दबोधप्रक्रिया

वेदान्त:

1. वेदान्तसम्प्रदायपरिचयः
2. तत्त्वमसीति वाक्यविचारः
3. ब्रह्मस्वरूपम्
4. विवर्तपरिणामयोस्तुलना
5. मोक्षः

सर्वदर्शनम्

1. भारतीयवैदिक-अवैदिकदर्शनप्रमुखसिद्धान्तानां परिचयः
2. सांख्यतत्त्वानि
3. अष्टाङ्गयोगः
4. समाधिः
5. आगमेषु शिवशक्तिस्वरूपम्
6. शून्यवादः
7. स्याद्वादः
8. भक्तितत्त्वम्

साहित्यम्

1. संस्कृतसाहित्येतिहासः
2. काव्यलक्षणम्
3. काव्यप्रयोजनम्
4. वृत्तिविचारः
5. काव्यभेदाः
6. अलङ्कारेषु- उपमा, रूपकम्, व्यतिरेकः, उत्प्रेक्षा, समासोक्तिः, काव्यलिङ्गम् अर्थान्तरन्यासः
7. छन्दांसि- मालिनी, स्रग्धरा, शार्दूलविक्रीडितम्, मन्दाक्रान्ता, वसन्ततिलकम्, शिखरिणी, भुजङ्गप्रयातम्

परिशिष्टम् 8

Shastri 1st Sem -AEEC - 1

Windows operating system & MS word with Unicode

Unit	Topic	Credits (2)
1	Windows Operating Systems- Hardware and Software, Types of Softwares, Introduction and need of operating system, Types of operating system, dos operating system, Types of dos Commands, operating system as a resource manager; BIOS; System utilities - Editor, Loader, Linker, File Manager. Concept of GUI and CUI standards. Directories and files , wild cards, autoexec.bat, config.says, features of Window desktop, components of Window, function of each component of Window, method of starting a program using start button, Understand maximize, minimize, restore down and close button, uses of file and folder, method of viewing the contents of hard disk drive using explore option, control panel,disk defragmentation installation and un installation of the application software.	01 credit
2	MS word with Unicode - Word Processing concepts: Saving, Closing, Opening an existing documents, Selecting text, Editing text, Finding and replacing text, printing documents, Creating and Printing Merged Documents, Character and Paragraphs Formatting, Page Design and Layout. Editing and Proofing Tools: Checking and correcting spellings. Handling Graphics. Creating Tables and Charts. Document Templates and Wizards	01 credit

Reference Books-

1. Fundamentals of Computer by E Balagurusamy,Tata McGraw Hill EducationPvt. Ltd, New Delhi

2. Fundamentals of Computer by V Rajaraman; Prentice Hall of India Pvt. Ltd., New Delhi

3. IT Tools and Business Systems,Satish Jain et.al,BPB Publications.

Shastri 3rd Sem - AEEC – 2

HTML & Web Designing

Unit	Topic	Credits (4)
1	**Web Development Introduction** Internet, WWW, Browser, Search engine Client Server Model, URL, Web Pages, Website and Web Services, Types of Websites (Static, Dynamic and Responsive), Developer options of Browser (View page source, Developer Tools, Inspect Element etc) ,Need of cyber security & IT Laws	01 credit
2	**HTML :** Basics-HTML Document, Basic Structure of HTML, Syntax, HTML Tags and Attributes, Types of HTML Tags, Rules of nesting, Basic Tags (HTML Tag. Head Tag, Title Tag, Body Tags). **Page Formatting:** Adding a new Paragraph, Adding a line break, Inserting a blank space , changing page background , Div and Span tags **Text Formatting:** Html Headings, Formatting elements (Bold,Underline,Italic) text , Emphasized text , Marked text, Small text, Deleted text,Inserted text,Subscript text,Superscript text), Comments, Horizontal Lines **Creating Lists:** Ordered List, Unordered Lists, Definition Lists **Others:** Images, Hyperlink and its types, Introduction to Table Tags, HTML Forms	01 credit
3	**Style sheets** : Introduction, Benefits of CSS, CSS Syntax, CSS Implementation (inline, internal and external), CSS Selectors (ID Selectors, Class Selectors, Grouping Selectors, Universal	01 credit

	Selectors, CSS Pseudo-classes), CSS properties (background-color, background-image, border-style, height, width, color, text-align, font-family, font-style, font-size, fontweight), Box Model in CSS(margin, border, padding)	
4	**Javascript** : Java Script Introduction , variables , data types , operators, control flow (if-else, for loop , while loop , do-while loop) , Declaring Functions , Calling functions with parameters, Adding JavaScript to Web Documents, JavaScript Objects , Document Object Models, HTML Events and calling Java Script functions on Events.	01 credit

Reference Book-

1. Head First HTML and CSS: A Learner's Guide to Creating Standards-Based Web Pages ,
O Reilly Publications by Elisabeth Robson Eric Freeman

Shastri 5th sem - AEEC - 3

Programming Lanugage using JAVA

Unit	Topic	Credits (4)
1	Introduction and Features Fundamentals of object oriented programming – procedure oriented programming Vs. object oriented programming (OOP), Object oriented programming concepts –Classes, object, object reference, abstraction, encapsulation, inheritance, polymorphism, Introduction of eclipse (IDE) for developing programs in Java Language Constructs variables, types and type declarations, data types : Integer, floating point type, character, boolean, all Operators, iteration and jump statement, if then else clause; conditional expressions, input using scanner class and output statement, loops, switch case, arrays, methods.	01 credit
2	Classes and Objects Class fundamentals, constructors, declaring objects (Object & Object Reference), creating and accessing variables and methods, static and non static variables/methods defining packages, Creating and accessing a package, Importing packages, Understanding CLASSPATH, auto boxing , String , String Buffer Inheritance Definition of inheritance, protected data, private data, public data, constructor chaining, order of invocation, types of inheritance, single inheritance, multilevel inheritance, hierarchical inheritance, hybrid inheritance , access control (Private Vs PublicVs Protected Vs Default)	01 credit
3	Abstract Class and Interface Defining an interface, difference between classes and interface, Key points of Abstract class & interface, difference between an abstract class & interface, implementation of multiple inheritance through interface.	01 credit

	Polymorphism Method and constructor overloading, method overriding, up-casting and downcasting	
4	**Exception Handling** Definition of exception handling, implementation of keywords like try, catches, finally, throw& throws, built in exceptions, creating own exception sub classes importance of exception handling in practical implementation of live projects **Multithreading** Difference between multi threading and multi tasking, thread life cycle, creating threads, thread priorities, synchronizing threads.	01 credit

Reference Book-

1. Programming with Java: A Primer; E. Balagurusamy
2. Head First Java, O-REILLY, Kathy Sierra & Bert Bates.

परिशिष्टम् 9

Shastri 2nd Sem- SEC - 2

Microsoft Excel

Unit	Topic	Credits (4)
1	Manage Workbook & Apply Custom Data Formats and Layouts- Create Worksheets and Workbooks, Navigate in Worksheets and Workbooks, Format Worksheets and Workbooks, Customize Options and Views for Worksheets and Workbooks, Apply Custom Data Formats and Validation, Apply Advanced Conditional Formatting and Filtering, Create and Modify Custom Workbook Elements, Create and Modify Custom Workbook Elements.	01 credit
2	Create Tables & Perform Operations with Formulas and Functions- Create and Manage Tables, Manage Table Styles and Options, Filter and Sort a Table, Summarize Data by using Functions, Perform Conditional Operations by using Functions, Format and Modify Text by using Functions	01 credit
3	Create Charts and Objects - Create Charts, Format Charts, Insert and Format Objects, Insert text boxes and shapes, Insert images, Modify object properties, Add alternative text to objects for accessibility	01 credit
4	Create Advanced Formulas - Apply Functions in Formulas: Perform logical operations by using AND, OR, and NOT function Perform logical operations by using nested functions, Perform statistical operations by using SUMIFS, AVERAGEIFS, and COUNTIFS functions Look up data by using Functions: Look up data by using the VLOOKUP function, Look up data by using the HLOOKUP function	01 credit

Reference Books-

1. 2007 Microsoft Office System Plain & Simple by Jerry Joyce Microsoft Press
2. Head First JavaScriptProgramming, O Reilly Publications by Eric FREEMAN

Shastri 4th sem - SEC - 4

TALLY

Unit	Topic	Credits (4)
1	**Fundamentals of Accounting -** **Introduction** Accounting Terms, Accounting Assumptions, Concepts and Principles, Assumptions, Concepts, Principles, Double Entry System of Accounting **Types of Accounts** : The Golden Rules of Accounting, Source Documents for Accounting, Recording of Business Transactions, The Accounting Equation, Recording of Transactions in Books of Original Entry/Journal, Use of Debit and Credit, Rules of Debit and Credit, Recording of Business Transactions in Journal	01 credit
2	**Ledger** Need for Ledger, Differences between a Journal and a Ledger, Classification of Ledger Accounts, Posting from Journal, Trial Balance, Methods of Preparation, Subsidiary Books & Control Accounts, Cash Book, Single Column Cash Book, Double Column Cash Book, Three Column Cash Book, Petty Cash Book, Purchase (Journal) Book, Purchases Return (Journal) Book, Sales (Journal) Book, Sales Return (Journal) Book, Journal Proper, Control Accounts, Financial Statements, Trading and Profit& Loss Account, Trading Account, Profit& Loss Account, Balance Sheet,Types of Assets and Liabilities included in a Balance Sheet	01 credit
3	**Fundamentals of computerized accounting-** computerized accounting Vs manualaccounts. Architecture and customization of TALLY – Features of Tally Configuration of Tally screens and menus – Creation of company and groups – Editing and deleting ledgers – Introduction to vouchers – Entry, payment, receipt, sales, purchase, contract and Journal vouchers- Editing and deleting vouchers.	01 credit
4	**Introduction to inventories –**	01

	Creation of stock categories – Stock groups – Stock items – Configuration and features of stock item – Editing and deleting stocks – Day books -Trial balance – Profit and loss account – Balance sheet.	credit

Reference Book-

1. Microsoft office for windows 2007
2. Implementing Tally 5-4 Author K.K.Nadhani Publication BPB Publication

Shastri 6th sem - SEC - 6

PYTHON

Unit	Topic	Credits (4)
1	**Introduction:** Brief History of Python, Python Versions,Installing Python, Environment Variables, Executing Python from the Command Line,IDLE, Editing Python Files, Python Documentation, Getting Help, Dynamic Types, Python Reserved Words, Naming Conventions **Basic Python Syntax :** Basic Syntax, Comments, String Values, String Methods, The format Method, String Operators, Numeric Data Types, Conversion Functions, Simple Output, Simple Input, The % Method, The print Function	01 credit
2	**Language Components:** Indenting Requirements, The if Statement, Relational and Logical Operators, Bit Wise Operators,The while Loop break and continue,The for Loop **Collections:** Introduction,Lists, Tuples, Sets, Dictionaries, Sorting Dictionaries, Copying Collections, Summary	01 credit
3	**Functions:** Introduction, Defining Your Own Functions, Parameters,Function Documentation, Keyword and Optional Parameters, Passing Collections to a Function,Variable Number of Arguments, Scope, Functions - "First Class Citizens", Passing Functions to a Function, map,filter, Mapping Functions in a Dictionary, Lambda, Inner Functions,Closures **Modules:** Modules, Standard Modules - sys, Standard Modules - math, Standard Modules - time, The dir Function **Exceptions:** Errors, Runtime Errors, The Exception Model, Exception Hierarchy,	01 credit

	Handling Multiple Exceptions, Raise, assert	
4	**Input and Output:** Introduction, Data Streams,Creating Your Own Data Streams, Access Modes, Writing Data to a File, Reading Data From a File,Additional File Methods, Using Pipes as Data Streams, Handling IO Exceptions **Classes in Python:** Classes in Python, Principles of Object Orientation,Creating Classes,Instance Methods,File Organization, Special Methods, Class Variables,Inheritance, Polymorphism	01 credit

Reference Books-

1. Learning Python by Mark Lutz; Pratham Books, Bangalore

2.Foundations of Python Network Programming by John Goerzen and BrandeuRhodes; A press-eBook distributed by Springer Science and Business Media, New York

----